

ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ МИТНОГО КОНТРОЛЮ ТА ЇХ ВПЛИВ НА МИТНУ БЕЗПЕКУ УКРАЇНИ

КОЛОМІЄЦЬ Ганна Богданівна

кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів імені Віктора Федосова
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

<https://orcid.org/0000-0003-2421-6773>

kolomiets.hanna@kneu.edu.ua

У статті розглядаються аспекти інтеграції європейських стандартів митного контролю в Україні та їх вплив на митну безпеку країни. Аналізуються сучасні виклики митної системи України та необхідність впровадження реформ, які включають модернізацію технологічної бази, підвищення кваліфікації працівників митних органів, та впровадження новітніх інформаційних технологій. Впровадження європейських стандартів сприятиме зниженню ризиків контрабанди та порушень митного законодавства, підвищенню ефективності митних операцій, і загальному економічному розвитку країни. Стаття підкреслює важливість міжнародної співпраці та технічної допомоги для успішної реалізації цих реформ. Висновки статті демонструють, що інтеграція України до європейської митної системи є важливим кроком на шляху до зміцнення економічної стабільності та розвитку країни.

Ключові слова: митний контроль, митна безпека, європейські стандарти, митне законодавство, зовнішньоекономічна діяльність, митні операції.

EUROPEAN CUSTOMS CONTROL STANDARDS AND THEIR IMPACT ON UKRAINE'S CUSTOMS SECURITY

KOLOMIETS Hanna

Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

The strategic goal of Ukraine's integration into the European Union requires the implementation of common principles of applying customs legislation and deepening cooperation in this area to reduce negative impacts and potential risks during control of the movement of goods. The analysis of the practice of their countries is useful for Ukraine, it does not allow to adapt and choose effective directions for improving the national system of European control to the level of European standards, which emphasizes the relevance of this study.

The article examines the aspects of integrating European customs control standards in Ukraine and their impact on the country's customs security. It analyzes the current challenges of the Ukrainian customs system and the necessity of implementing reforms, which include the modernization of the technological base, improving the qualifications of customs officials, and the introduction of advanced information technologies. The adoption of European standards will contribute to reducing the risks of smuggling and customs legislation violations, enhancing the efficiency of customs operations, and the overall economic development of the country. The article emphasizes the importance of international cooperation and technical assistance for the successful implementation of these reforms. The conclusions of the article demonstrate that Ukraine's integration into the European customs system is a significant step towards strengthening economic stability and development in the country.

Keywords: customs control, customs security, European standards, customs legislation, foreign economic activity, customs operations.

КОЛОМІЄЦЬ, Г. (2023). ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ МИТНОГО КОНТРОЛЮ ТА ЇХ ВПЛИВ НА МИТНУ БЕЗПЕКУ УКРАЇНИ. *Development Service Industry Management*, (4), 222–226. [https://doi.org/10.31891/dsim-2023-4\(33\)](https://doi.org/10.31891/dsim-2023-4(33))

KOLOMIETS, H. (2023). EUROPEAN CUSTOMS CONTROL STANDARDS AND THEIR IMPACT ON UKRAINE'S CUSTOMS SECURITY. *Development Service Industry Management*, (4), 222–226. [https://doi.org/10.31891/dsim-2023-4\(33\)](https://doi.org/10.31891/dsim-2023-4(33))

Постановка проблеми у загальному вигляді

та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями

Стратегічна мета України щодо інтеграції до Європейського Союзу вимагає впровадження спільних принципів застосування митного законодавства та поглиблення співпраці в цій сфері для зменшення негативних впливів та ймовірних ризиків під час контролю за переміщенням товарів. Аналіз практик європейських країн є корисним для України, оскільки дозволяє адаптувати та вибрати ефективні напрямки для вдосконалення національної системи митного контролю до рівня європейських стандартів, що підкреслює актуальність цього дослідження.

Аналіз досліджень та публікацій

Теоретичні основи митного контролю та митної безпеки, їх взаємозв'язок та причино-наслідковий вплив досліджувались в роботах таких авторів як І. Бережнюк, О. Віхоть, А. Войцешук, Ю. Голинський, М. Губа, Н. Гавловська, О. Костяна, В. Настюк, О. Недобєга, О. Осадчук, П. Пашко, П. Пісной, Д. Приймаченко, Є. Рудніченко, О. Руденко, А. Стельмащук та інших.

Формулювання цілей статті

Стаття має на меті детальний аналіз процесу інтеграції європейських стандартів митного контролю в Україні та їх впливу на митну безпеку держави. Основною метою є виявлення сучасних викликів, з якими стикається європейська митна система та митна система України в умовах глобалізації та євроінтеграції, а також визначення необхідності проведення комплексних реформ, спрямованих на модернізацію технологічної бази митних органів, підвищення кваліфікації їхніх працівників та впровадження новітніх інформаційних технологій. Стаття має на меті описати конкретні європейські стандарти митного контролю та їх адаптацію в українському контексті, зокрема гармонізацію митного законодавства України з нормами Європейського Союзу. Важливим аспектом є аналіз впливу цих стандартів на зниження ризиків контрабанди, покращення ефективності митних операцій і загальний економічний розвиток країни.

Виклад основного матеріалу

Митний контроль відіграє важливу роль у забезпеченні економічної та фінансової безпеки держави, будучи одним із головних завдань митних органів будь-якої країни. Його основною метою є «забезпечення законного переміщення осіб, товарів і транспортних засобів через митний кордон, а також повне та своєчасне адміністрування митних платежів» [1].

З огляду на сучасні виклики та загрози, такі як терористичні акти та міжнародна організована злочинність, провідні європейські країни приділяють велику увагу розбудові системи митного контролю. Вони розвивають сучасні форми контролю та впроваджують технології, які підвищують ефективність і одночасно спрощують і гармонізують митні процедури, що дозволяє захищати фінансові та зовнішньоекономічні інтереси держави.

В сучасних умовах, що характеризуються активним розвитком міжнародних торгових відносин, система митного контролю має бути ефективною та здатною оперативно реагувати на загрози, одночасно спрощуючи процес митного оформлення для учасників зовнішньоекономічної діяльності.

У відповідь на сучасні виклики в сфері міжнародної торгівлі, митні адміністрації країн ЄС розробляють і реалізують митну політику, спрямовану на вдосконалення контролю, боротьбу з шахрайством, тероризмом і організованою злочинністю, а також на сприяння чесній і відкритій торгівлі та забезпечення безпеки ланцюгів поставок. Така політика переслідує мету – дотримання та збереження митної, а як наслідок, національної та економічної безпеки.

Аспекти безпеки вперше були введені в митне законодавство ЄС після терористичних атак у вересні 2001 року в Сполучених Штатах. У 2005 році Всесвітня митна організація (ВМО) прийняла рамкові стандарти SAFE Framework of Standards (SAFE), яка запровадила заходи безпеки для ланцюгів поставок, включаючи вимогу передачі даних про вантаж, оцінку ризиків безпеки та програму галузевого партнерства, так званих авторизованих економічних операторів або АЕО. На сьогоднішній день 169 членів ВМО підписали лист про наміри щодо впровадження рамкових стандартів [2].

З метою включення аспектів безпеки в Митний кодекс Співтовариства та Положення про імплементацію Митного кодексу були внесені певні зміни в 2005-2006 роках у форматі Регламенту (ЄС) 648/2005, 1875/2006 [3]. Основними змінами були:

- створення загальної системи аналізу ризиків;
- вимога подання електронних даних до прибуття товарів до ЄС (так звана Зведена декларація про в'їзд);
- запровадження програми авторизованого економічного оператора;

Основою митного контролю став аналіз ризиків безпеки та створення загальної системи протоколів для заходів зменшення ризику у випадку його виявлення. Передбачаються наступні три заходи зменшення ризику:

- запит на додаткову інформацію;
- запит на результати перевірки вантажів високого ризику/додатковий скринінг вантажів високого ризику;
- відмова перевезення.

Результати впровадження пілотних проектів системи аналізу ризиків стали основою для положень Entry Summary Declaration або зведеної декларації про в'їзд (ENS) – попередньої декларації, яка містить інформацію про вантажі і використовується для оцінки ризиків безпеки та забезпечення митного контролю. Згідно вимог митного контролю авторизовані економічні оператори повинні надавати попередню інформацію про вантажі для відправлень до ЄС шляхом подання електронної декларації. Але через значні слабкі сторони оригінальної концепції ENS, зокрема щодо якості даних та своєчасної доступності, вона була перероблена в

Митному кодексі Союзу та його імплементаційному та делегованому акті. Основні зміни стосуються можливості багаторазової подачі, подання різними суб'єктами ланцюга поставок та в різних наборах даних у різні моменти часу. Завершення впровадження ENS заплановано на середину 2025 року.

Після Єменського інциденту в жовтні 2010 року, коли на борту повітряного літака, що проходить через ЄС, до США, було знайдено відправлення, що містить саморобні вибухові пристрої, митний контроль було зосереджено на покращенні безпеки повітряних вантажів. З точки зору митниці, метою такого митного контролю є використання передових електронних даних для цілей безпеки повітряних вантажів, для визначення ступеню ризику імпорту або експорту. Єменський інцидент став підставою для перегляду умов і правил митного контролю та митної безпеки на транспорті. Зміни торкнулися повітряного, автомобільного, залізничного, морського транспорту, поштових відправлень та електронної комерції.

Для морського транспорту ЄС запровадив "правило 24 години" для далекомагістральних контейнерних морських перевезень у правилах 648/2005 та 1875/2006. Це означає, що зведена декларація про в'їзд (ENS) повинна бути відправлена на митницю за 24 години до завантаження товару в порт відправлення. Для короткострокового судноплавства та інших видів морського транспорту застосовуються коротші терміни. Відповідно до правил 648/2005 та 1875/2006 ENS має бути подана перевізником. Ця вимога була переглянута після оцінки експертами з управління ризиками та відповідно до Митного кодексу ЄС інші сторони в ланцюжку поставок (наприклад, експедитори, вантажовідправники) матимуть можливість увійти в систему ENS після її повного впровадження.

Для авіаційного транспорту були переглянуті умови подання попередньої декларації, яка включала повний обсяг інформації і подавалась за 4 години до прибуття літака в перший аеропорт ЄС для далекомагістральних рейсів або "wheels up" (подання декларації до моменту, коли літак залишає землю) для короткомагістральних рейсів. Відповідно до правил 648/2005 та 1875/2006, у зв'язку з обмеженими термінами збору даних, ENS може бути подана у скороченому вигляді.

Після Єменського інциденту в жовтні 2010 року були розпочаті дискусії між поштовими операторами та митними органами про те, як використовувати розширені подання даних у поштової моделі з метою безпеки. У 2012 році на Конгресі Всесвітнього поштового союзу (UPU) в м. Доха в Конвенцію UPU були внесені зміни в статтю 9 про поштову безпеку, яка включила розширене подання даних для цілей аналізу ризиків [4]. Зміни передбачають включення вимоги подання попередньої електронної інформації для аналізу ризиків. Це допомагає покращити безпеку міжнародних поштових відправлень через надання розширених даних про вантажі, що дозволяє більш ефективно проводити оцінку ризиків і виявляти потенційні загрози до прибуття відправлення.

Зміни торкнулись й електронної комерції. Електронна комерція, як продаж та покупка товарів через Інтернет контролюється митними органами в процесі доставки клієнтам, які здійснюється експрес-кур'єрами або поштовими операторами. Електронна комерція створює проблеми для митних органів через великі обсяги невеликих, часто низької вартості, партій, а також, за частковою чутливістю до часу. Електронна комерція впливає на різноманітні митні завдання та процедури, включаючи контрольні операції, управління ризиками, збір доходів та митні процедури. З точки зору безпеки, проблеми електронної комерції охоплюються положеннями Митного кодексу ЄС щодо ENS. Згідно положень дані відправляються заздалегідь, що дає можливість проаналізувати ризики перед тим, як товари будуть завантажені на борт літака перед приїздом до ЄС. У той же час електронне подання даних для поштових відправлень дає можливість для полегшення митних процедур та збору ввізного мита.

ЄС провів широку роботу з міжнародними партнерами, такими як США, Канада, ВМО, ICAO (Міжнародна організація цивільної авіації або International Civil Aviation Organization), UPU та зацікавленими сторонами, такими як IATA (Міжнародна асоціація повітряного транспорту або International Air Transport Association), TIACA (Міжнародна рада авіаційної вантажної спільноти або The International Air Cargo Association), GEA (Група європейських авіакомпаній або Group of European Airlines), PostEurop (Європейська асоціація національних поштових операторів або European association of postal operators) у сфері впровадження попереднього електронного декларування (PLACI), як елементу митного контролю. Результати цієї роботи відображені в положеннях Митного кодексу Союзу та його делегованих та імплементаційних актів. Вони набувають чинності після впровадження оновленої системи контролю за імпортом (ICS - Import Control System). Це заклало підвалини для розробки загальної системи електронної митниці, яка має на меті охоплення ланцюгів поставок країн-учасниць союзу та інформаційного забезпечення зовнішньо-економічних процесів, яка включає: систему зареєстрованих експортерів, митні рішення, інформацію про обов'язкові тарифи, модернізацію уповноважених економічних операторів, прямий доступ трейдерів до європейських інформаційних систем, модернізацію системи реєстрації та ідентифікації економічних операторів, інформаційні листи для спеціальних процедур, нагляд, підтвердження статусу союзу, модернізацію нової комп'ютеризованої транзитної системи, автоматизовану систему експорту, спеціальні процедури, повідомлення про прибуття, про вручення та тимчасове зберігання, оновлення національних систем імпорту, управління гарантіями.

Євроінтеграційні процеси, які імплементуються в Україні, як країні-кандидаті, також передбачають впровадження прозорості митниці та доступності інформації. Прийнята в Україні у вересні 2008 року

Концепція створення багатофункціональної комплексної системи «Електронна митниця» зазначає, що сьогоднішній день в законодавстві України відсутні концептуальні основи для правового регулювання процесів інформаційної взаємодії органів державної влади, а також управління інформаційними відносинами. Більшість центральних органів виконавчої влади мають право отримувати інформацію від інших органів для виконання своїх функцій, проте майже жоден з них, включаючи Державну митну службу, не зобов'язаний формувати відповідні електронні інформаційні ресурси, встановлювати порядок їх обліку, супроводження та використання [5]. Метою концепції є формування та створення комплексної системи інформаційної системи Державної митної служби. Такі заходи є одним з механізмів забезпечення митної безпеки України.

Актуальність митної безпеки в ЄС підкреслена глобальними проблемами національної безпеки, викликаними періодичними терористичними інцидентами. «Резолюція Пунта-Кана», прийнята Комісією з питань політики ВМО в грудні 2015 року, заохочує митні органи посилити заходи безпеки та виступає за більш тісну співпрацю на національному та міжнародному рівнях та з іншими органами влади [6]. Цей документ підкреслює, що митні органи є першою лінією захисту від транскордонної злочинності, тероризму та екстремізму. В резолюції зазначено, що митні служби контролюють перетин кордону людьми, вантажами, грошима та транспортними засобами, таким чином захищаючи громади від терористів, які можуть використовувати міжнародні ланцюги постачання для перевезення матеріалів, коштів або людей через кордони. Цей документ також закликає митні адміністрації по всьому світу інтенсифікувати співпрацю як в рамках митної спільноти, так і з іншими прикордонними службами на національному та міжнародному рівнях. У випадку відсутності або застарілої стратегії протидії тероризму, резолюція рекомендує митницям додавати нові ролі в сфері безпеки у свої обов'язки та протоколи. Пунта-Канська резолюція також наголошує на важливості використання сучасних методів виявлення ризиків, таких як попередня інформація про пасажирів (API) та реєстраційні дані пасажирів (PNR).

Всесвітньою торговою організацією та Всесвітньою митною організацією визначені спільні завдання щодо розвитку митного законодавства, а саме максимальне спрощення адміністративних бар'єрів при здійсненні економічної діяльності, сприяння розвитку зовнішньоекономічної діяльності, прискорення процесів митного контролю з одночасним дотриманням умов національної та митної безпеки.

Митний контроль входить у систему державного контролю, а також є самостійним інститутом митної політики та економіки. Стратегія розвитку митного контролю формується під впливом двох факторів. По-перше, на нього впливає зовнішньоекономічна політика певної держави або союзу, яка залежить від виконання міжнародних зобов'язань. По-друге, формування митного контролю здійснюється з урахуванням інтересів держави, що відображається в захисті національного суверенітету та економічної безпеки. Митний контроль має послідовний характер. Законодавством ЄС і держав, що входять до його складу, в області митної справи встановлені митні процедури. Митні органи за допомогою комплексу заходів і організаційних дій стежать за недопущенням порушень митних процедур при переміщенні товарів і транспортних засобів через митний кордон.

Виявлення фактів правопорушень при митному оформленні та невідповідності проведених митних операцій закладено в мету механізму митного контролю. Використовуючи принцип вибіркової, митні органи проводять різні перевірки для досягнення цих цілей. У процесі проведення перевірок використовуються лише ті форми митного контролю, які забезпечують достатнє дотримання норм митного законодавства ЄС і країн-членів союзу.

Аналіз законодавства свідчить, що Європейський Союз дотримується багатошарового підходу, заснованого на ризиках, щодо митної безпеки. Існують різні види діяльності та ініціативи, які доповнюють один одного, ряд різних суб'єктів, що беруть участь, з боку уряду, приватного сектору, міжнародних організацій та основних торгових партнерів на різних рівнях. За допомогою такого підходу існуючі прогалини в безпеці можна ефективно закрити, уникнути дублювання роботи або суперечливих обов'язків, а також забезпечити баланс між безпекою та спрощенням торгівлі.

Основна увага в митній сфері приділяється безпеці міжнародних ланцюгів поставок. Вирішення проблеми безпеки міжнародних ланцюгів поставок може бути здійснено в два способи. Перший – перегляд та контроль потоку транзакцій/відвантаження «від кінця до кінця». Заходи щодо забезпечення ланцюга поставок включають подання розширених даних в електронній формі, оцінку ризиків та зменшення ризиків митними органами. Другий спосіб – оцінка з системної точки зору, наприклад, якщо залучені сторони є довіреними суб'єктами, зокрема авторизованими економічними операторами або учасниками програм інших урядових органів (наприклад, Концепція безпеки цивільної авіації "безпечного ланцюга поставок"). За допомогою комбінації цих двох підходів прогалини в митній безпеці можуть бути значною мірою закриті.

Європейський досвід митного контролю, та стандарти митної безпеки впроваджуються митними реформами в Україні в рамках євроінтеграційних процесів. Інтеграція європейських стандартів митного контролю в Україні сприяє підвищенню рівня митної безпеки, знижує ризики контрабанди та порушень митного законодавства, покращує ефективність митних операцій та сприяє інтеграції України в європейський економічний простір.

У той же час, варто відзначити, що для повноцінного впровадження європейських стандартів в Україні необхідні значні реформи в митній системі, які включають модернізацію технологічної бази,

підвищення професійного рівня працівників митних органів та забезпечення належного законодавчого врегулювання процесів інформаційної взаємодії. Тільки таким чином можна досягти високого рівня митної безпеки, що відповідає європейським стандартам та забезпечує ефективну інтеграцію України у світовий економічний простір.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі

Для реалізації заходів митної безпеки в Україні та євроінтеграції з дотриманням умов митного контролю в Україні необхідно забезпечити відповідне фінансування, а також залучити міжнародну технічну допомогу. Зокрема, важливою є співпраця з європейськими інституціями та міжнародними організаціями, такими як Всесвітня митна організація (ВМО) та Міжнародний валютний фонд (МВФ), що може забезпечити технічну підтримку і консультативну допомогу.

Особливу увагу слід приділити систематичному навчанню та підвищенню кваліфікації працівників митних органів, впровадженню сучасних програм підготовки та обміну досвідом з європейськими колегами. Це дозволить підвищити професійний рівень митників і забезпечити їхню готовність до виконання нових завдань у відповідності до європейських стандартів. Також важливо впровадити новітні інформаційні технології для автоматизації митних процесів. Використання електронних систем для подання та обробки митних декларацій, управління ризиками та обміну інформацією між митними органами різних країн сприятиме швидшому і точнішому виявленню потенційних загроз та забезпеченню безпеки ланцюгів поставок.

Впровадження європейських стандартів митного контролю в Україні є важливим кроком на шляху до інтеграції в європейське економічне співтовариство. Це сприятиме підвищенню рівня митної безпеки, зміцненню економічної стабільності та розвитку країни, а також забезпечить належний рівень захисту національних інтересів на міжнародній арені. Таким чином, реформи в митній сфері, спрямовані на впровадження європейських стандартів, є необхідними і повинні здійснюватися комплексно і послідовно. Лише за таких умов можна досягти високого рівня митної безпеки, що відповідає європейським стандартам, і забезпечити ефективну інтеграцію України у світовий економічний простір.

Література

1. Годованець О.В. Митний контроль: сутність та економічний зміст. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Економічні науки. 2016. Вип. 20. Ч. 1. С. 159–163.
2. Офіційний сайт ВМО. WCO publishes 2018 edition of SAFE Framework of Standards. - <https://www.wcoomd.org/en/media/newsroom/2018/july/wco-publishes-2018-edition-of-safe-framework-of-standards.aspx>
3. Commission Regulation (EC) № 1875/2006 of 18 December 2006. Official Journal of the European Union. 19.12.2006 – <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:360:0064:0125:EN:PDF>
4. Офіційний сайт Всесвітнього поштового союзу. General Regulations of the Universal Postal Union. 11 October 2012 - <https://www.upu.int/en/Universal-Postal-Union/About-UPU/Acts>
5. Концепція створення багатofункціональної комплексної системи "Електронна митниця". Розпорядження КМУ №1236-р від 17.09.2008р. - <https://www.kmu.gov.ua/npas/160062996>
6. Офіційний сайт ВМО. Punta Cana Resolution of the policy commission of the world customs organization on the role of customs in the security context - <https://www.wcoomd.org/en/media/newsroom/2015/december/wco-issues-the-punta-cana-resolution.aspx>

References

1. Hodovanets O.V. Mytnyy kontrol: sutnist ta ekonomichnyy zmist. Naukovyy visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Seriya Ekonomichni nauky. 2016. Vyp. 20. Ch. 1. S. 159–163.
2. Ofitsiyniy sait VMO. WCO publishes 2018 edition of SAFE Framework of Standards. - <https://www.wcoomd.org/en/media/newsroom/2018/july/wco-publishes-2018-edition-of-safe-framework-of-standards.aspx>
3. Commission Regulation (EC) № 1875/2006 of 18 December 2006. Official Journal of the European Union. 19.12.2006 – <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:360:0064:0125:EN:PDF>
4. Ofitsiyniy sait Vsesvitnoho poshtovoho soiuзу. General Regulations of the Universal Postal Union. 11 October 2012 - <https://www.upu.int/en/Universal-Postal-Union/About-UPU/Acts>
5. Kontseptsia stvorennia bahatofunktsionalnoi kompleksnoi systemy "Elektronna mytnytsia". Rozporiadzhennia KМУ №1236-r vid 17.09.2008r. - <https://www.kmu.gov.ua/npas/160062996>
6. Ofitsiyniy sait VMO. Punta Cana Resolution of the policy commission of the world customs organization on the role of customs in the security context - <https://www.wcoomd.org/en/media/newsroom/2015/december/wco-issues-the-punta-cana-resolution.aspx>